

РЕЦЕНЗИЯ

на дисертация за придобиване на
образователно-научната степен „доктор”,
област на висшето образование: 3. Социални, стопански и правни науки,
професионално направление: 3.2 «Психология»,
научна специалност «Педагогическа и възрастова психология»
на тема:

**„РАЗПРОСТРАНЕНИЕ И СОЦИАЛНО-ДЕМОГРАФСКИ
ДЕТЕРМИНАНТИ НА ЕМОЦИОНАЛНИТЕ И ПОВЕДЕНЧЕСКИ
НАРУШЕНИЯ В ДЕТСТВОТО: КРОС-КУЛТУРНО ИЗСЛЕДВАНЕ”**

Докторант: Николаос Георгоулас

Рецензент: доц. д-р Биляна Йорданова

I. Уводни бележки

Дисертационният труд е разработен в катедра „Психология” към ФФ на ЮЗУ „Неофит Рилски”, под научното ръководство на доц. д-р Иван Кръстев. Николаос Георгоулас е отчислен с право на защита като редовен докторант по „Педагогическа и възрастова психология” към катедра “Психология” на ЮЗУ “Неофит Рилски”.

В увода на представения за рецензиране дисертационен труд, докторантът прави обосновка за избора на научния проблем, като подчертава, че основната идея на разработката е да се изследва в сравнителен план разпространението на емоционалните и поведенчески проблеми сред деца от две до пет години от две държави - Гърция и България. Различията в отражението на културата върху емоционалните явления рефлектират върху межкултурните различия и в моделите на поведение. Тази перспектива е близка до конструктивисткия модел на емоциите и предполага, че емоционалното преживяване се дължи на селективното възприемане на различни явления, субективни, физиологични, ситуационни и поведенчески феномени, които са

свързани и с аспектите на емоционалните и поведенчески проблеми при децата. Приемам основанието на докторанта да развие подобна научна разработка, защото действително културните различия, особено по отношение на емоционалното отреагиране към действителността дават определена информация за начините, по които социокултурната среда влияе върху индивидуалността. Културните различия ни карат да осъзнаем какво приемаме за „естествено“ и какви са граничните условия на емоционалните процеси, каквито ги познаваме, тоест те показват пластичността на емоциите и тяхната адаптация към специфичните социално-културни обстоятелства, в които личността функционира и се развива.

Дисертацията е разгърната върху обем от 167 страници основен текст. Използвани са 128 литературни източника, които отговарят на темата на дисертацията и изследваната проблематика.

Глава първа включва теоретичните основи на изследването, където са представени основните постановки за емоционалното развитие, описващи етапите и механизмите за отключване на емоционален отговор, както и онтогенетичните фази на емоционално развитие. Подробно е разгледана връзката между особеностите на културата, природата на емоциите и социалното развитие. Подходящо ми се струва и отделеното теоретично внимание върху особеностите на семейството, като фактор оказващ влияние върху развитието и поведението на децата. В съответствие с темата на дисертацията докторантът представя и съществуващите концепции за произхода на емоционалните и поведенчески разстройства в развитието и съвременна класификация на емоционални и поведенчески разстройства в детска възраст, по посока интернални (емоционални) проблеми и екстернални

(поведенчески) нарушения. Обърнато е внимание на необходимостта от комплексни изследвания на емоционалните и поведенчески разстройства при деца, чрез преглед на литературата засягаща тази проблематика и са изведени рисковите фактори за емоционални и поведенчески разстройства при деца.

Глава втора е посветена на представяне изследователския дизайн. Основната цел на проучването е да се установи разпространението на емоционалните и поведенчески проблеми сред 2 до 5-годишни деца от две страни - Гърция и България, както и да се направи межкултурно сравнение на ефектите на три фактора - възрастта и пола на детето и броя на децата в семейство върху разпространението на емоционалните и поведенчески проблеми на изследваните деца.

Хипотезите на изследването кореспондират с основната цел и са издигнати въз основа на констатации от предишни проучвания по въпроса.

Хипотеза 1: Има значими различия в разпространението на емоционалните и поведенчески проблеми сред две до петгодишни гръцки и български деца.

Хипотеза 2:

Съществуват културни различия в ефекта на пола върху преобладаването на емоционални и поведенчески проблеми сред две до петгодишни гръцки и български деца.

Хипотеза 3: Съществуват различни културни разлики в ефекта на възрастта върху разпространението на емоционални и поведенчески проблеми сред две до петгодишни гръцки и български деца.

Хипотеза 4: Съществуват различия, свързани с културата и броя на децата в семейството върху разпространението на

емоционалните и поведенчески проблеми сред две до петгодишни гръцки и български деца.

В съответствие с хипотезите докторантът коректно представя подробно описание на изследваните лица. Успешно описва процедурата касаеща провеждането на изследването. Тестовите методиките са коректно описани и подходящи. Представени са и статистическите методи, за проверка на издигнатите хипотези.

Глава трета от дисертационния труд обхваща представяне на резултатите от проведеното изследване, където са онагледени и са анализирани данните от статистическите процедури. Намирам за особено интересни резултатите доказващи разпространението на интерналните проблеми, разпространението на външните проблеми и разпространението на проблемите от общ характер сред децата на възраст от 2 до 5 години. Докторантът доказва, че са налице различия в разпространението на интерналните и екстернални проблеми, свързани с културните условия, където гръцките деца на възраст от 2 до 5 години имат значително по-голямо разпространение на тревожност / депресия, оттегляне и проблеми със съня в сравнение с българските деца на същата възраст. Гръцките от 2 до 5 годишни деца показват значително по-висока честота на симптоми на интернални проблеми, екстернални проблеми, емоционална реактивност, агресивно поведение и други проблеми в сравнение с българските си връстници, което предполага, че гръците на 2-5 години деца са изложени на по-висок риск от социална дезадаптация, отколкото българските деца на 2-5 години. Българските 2-5-годишни деца показват значително по-висока честота на симптоми на проблеми с вниманието в сравнение с техните гръцки връстници, което предполага, че българските 2-5-годишни деца са изложени на по-висок риск от проблеми в

общуването, отколкото гръцките деца на същата възраст . Гръцките момичета на 2-5 години показват значително по-висока честота на безпокойство / депресия и отнемане в сравнение с гръцките момчета на възраст 2-5 години, докато гръцките момчета на възраст 2-5 години показват значително по-висока честота на проблемите със съня. В допълнение, гръцките момчета на възраст 2-5 години показват по-висока честота на симптомите на соматични оплаквания в сравнение с гръцките момичета на възраст 2-5 години.

В заключение, предвид съдържащите се в дисертацията научно-приложни приноси и демонстрираните умения на докторанта, за провеждане на научно изследване, убедено предлагам на уважаемото Научно жури да присъди образователната и научна степен “доктор” на Николаос Георгоулас в Област на висше образование: 3. Социални, стопански и правни науки, Професионално направление: 3.2.Психология – Педагогическа и възрастова психология.

Дата: 04.05.2021
Благоевград

Рецензент:.....
/доц. д-р Б. Йорданова/

R E V I E W

PhD thesis for awarding the educational and scientific degree "Doctor"

Field of higher education: 3. Social, Economic and Legal Sciences,

Professional field: 3.2. Psychology - Pedagogical and age psychology

on the topic:

**"PREVALENCE AND SOCIO-DEMOGRAPHIC DETERMINANTS OF
EMOTIONAL AND BEHAVIORAL DISORDERS IN CHILDHOOD: A
CROSS-CULTURAL STUDY"**

PhD student: Nikolaos Georgoulas

Reviewer: Assoc. Prof. Bilyana Yordanova, PhD

I. Introductory notes

The dissertation was developed at the Department of Psychology at the Philosophy Faculty at SWU "Neofit Rilski", under the scientific supervision of Assoc. Prof. Ivan Krastev, PhD. Nikolaos Georgoulas was accepted with the right to defense as a full-time PhD student in "Pedagogical and Age Psychology" at the Department of Psychology at SWU "Neofit Rilski".

In the introduction to the dissertation submitted for review, the doctoral student justifies the choice of the scientific problem, emphasizing that the main idea of the research is to study comparatively the prevalence of emotional and behavioral problems among children between two to five years old from two countries - Greece and Bulgaria. Differences in culture impact of emotional phenomena reflect on intercultural differences and patterns of behavior. This perspective is close to the constructivist model of emotions and suggests that emotional experience is due to the selective perception of various subjective, physiological, situational and behavioral phenomena, which are related to

aspects of emotional and behavioral problems in children. I accept PhD student's thesis and his reason to develop such a scientific research, because cultural differences, especially in terms of emotional response to reality, provide some information about the ways in which the socio-cultural environment affects the individual. Cultural differences make us realize what we consider as "natural" and what the boundary conditions of emotional processes are, as we know them, because they show the plasticity of emotions and their adaptation to the specific socio-cultural circumstances in which a person functions and develops.

The dissertation is developed on 167 pages main text. 128 literature sources were used, which correspond to the topic of the dissertation and the researched issues.

Chapter one includes theoretical foundations of the study which presents the basic formulations for emotional development, describing the stages and mechanisms for unlocking the emotional response, as well as the ontogenetic phases of emotional development. The connection between peculiarities of culture, nature of emotions and social development are considered in detail. The theoretical attention paid to the peculiarities of family as a factor influencing the development and behavior of children, also seems appropriate to me. In accordance with the topic of the dissertation, PhD student presents the existing concepts of the origin of emotional and behavioral disorders in development and modern classification of emotional and behavioral disorders in childhood, in direction of internal (emotional) problems and external (behavioral) disorders. On this issue attention is paid through presented literature review to necessary of comprehensive studies on children's emotional and behavioral disorders and risk factors for children's emotional and behavioral disorders.

Chapter two is devoted to research design presentation. The main goal of the study is to establish the prevalence of emotional and behavioral problems among 2 to 5-year-old children from two countries - Greece and Bulgaria, and to make an intercultural comparison of effects of the three factors - child's age, sex, and family's number of children on prevalence of emotional and behavioral problems of studied children.

The study's hypotheses correspond to the main goal and are based on findings from previous studies on the subject.

Hypothesis 1: There are differences in the prevalence of emotional and behavioral problems among two to five year old Greek and Bulgarian children.

Hypothesis 2: There are culture-related differences in the effect of gender on the prevalence of emotional and behavioral problems among two to five year old Greek and Bulgarian children.

Hypothesis 3: There are culture-related differences in the effect of age on the prevalence of emotional and behavioral problems among two to five year old Greek and Bulgarian children.

Hypothesis 4: There are culture-related differences in the effect of number of children in the family on the prevalence of emotional and behavioral problems among two to five year old Greek and Bulgarian children.

In accordance with the hypotheses, PhD student correctly presents a detailed description of participants. He successfully describes the procedure for conducting study. Instrumental methods are correctly described and appropriate. The statistical methods for hypotheses testing are also presented.

Chapter three of the dissertation covers results presentation of research, where the data from the statistical procedures are illustrated and analyzed. I find particularly interesting the results proving the spread of

internal problems, the spread of external problems and the spread of general problems among children from 2 to 5 years. The doctoral student proves that there are differences in the prevalence of internal and external problems related to cultural conditions, where Greek children from 2 to 5 years have a significantly higher prevalence of anxiety / depression, withdrawal and sleep problems compared to Bulgarian children of the same age. Greek children from 2 to 5 years show a significantly higher frequency of symptoms of internal problems, external problems, emotional reactivity, aggressive behavior and other problems compared to their Bulgarian peers, suggesting that Greeks children from 2 to 5 years are exposed at a higher risk of social maladaptation than Bulgarian children on the same aged. Bulgarian children from 2 to 5 years show a significantly higher frequency of symptoms of attention problems than their Greek peers, which suggests that Bulgarian children from 2 to 5 years are at higher risk of communication problems than Greek children of the same age. Greek girls from 2 to 5 years show a significantly higher frequency of anxiety / depression and withdrawal compared to Greek boys from 2 to 5 years, while Greek boys from 2 to 5 years show a significantly higher frequency of sleep problems. In addition, Greek boys from 2 to 5 years showed a higher frequency of symptoms of somatic complaints compared to Greek girls from the same age.

In conclusion, according scientific and applied contributions that are contained in the dissertation and PhD student's demonstrated skills for conducting research, I confidently recommend the Honorable Scientific jury to give a positive grade of the dissertation and to award Nikolaos Georgoulas with the educational and scientific degree "Doctor" Field of higher education: 3. Social, economic and legal sciences, Professional field: 3.2. Psychology - Pedagogical and age psychology.

04.05.2021
Blagoevgrad

Reviewer:.....
/Assoc. Prof. B. Yordanova/